

SZENT ISTVÁN EGYETEM

1000 fő alatti települések vizsgálata Magyarországon

Oláh Izabella

Gödöllő

2017

A doktori iskola

megnevezése: Enyedi György Regionális Tudományok Doktori Iskola

tudományága: Regionális tudományok

vezetője: Dr. Hajdú Zoltán
egyetemi tanár, MTA doktor
Szent István Egyetem
Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar,
Regionális Gazdaságtani és Vidékfejlesztési Intézet

Témavezető: Dr. Tóth Tamás
egyetemi tanár, PhD
Szent István Egyetem
Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar,
Regionális Gazdaságtani és Vidékfejlesztési Intézet

.....
Az iskolavezető jóváhagyása

.....
A témavezető jóváhagyása

TARTALOMJEGYZÉK

1.	A MUNKA ELŐZMÉNYEI, A KITŰZÖTT CÉLOK.....	1
	Kutatási hipotézisek megfogalmazása	3
2.	ANYAG ÉS MÓDSZER	4
3.1	A kutatás módszertana	4
3.2	Faktoranalízis.....	7
3.3	Klaszteranalízis.....	8
4.	EREDMÉNYEK.....	9
4.1	Faktoranalízis.....	10
4.2	Klaszteranalízis.....	11
4.3	Aprófalvak – 200 és 499 fő közötti települések csoportjai - részlet.....	11
4.4	Új tudományos eredmények	17
5.	KÖVETKEZTETÉSEK ÉS JAVASLATOK	20
6.	A TÉMÁHOZ KAPCSOLÓDÓ PUBLIKÁCIÓK JEGYZÉKE	24

1. A MUNKA ELŐZMÉNYEI, A KITŰZÖTT CÉLOK

A különböző típusú, méretű települések vizsgálata hosszú múltra tekint vissza, melyet nagyban befolyásol a gazdasági, természeti és emberi erőforrások folytonos változása, de a kérdéskör vizsgálata nem kerül le a napirendről a társadalmi és gazdasági folyamatokra gyakorolt komplex hatása okán sem. Az eddig a témában született vizsgálatok nagyobb része a települések többségét érintő problémahalmazok feltárására irányult. A vizsgálatok tárgyát számos esetben a sérülékeny társadalmi szerkezet, a kedvezőtlen társadalmi és demográfiai folyamatok, az elöregedés, elvándorlás, munkanélküliség és kedvezőtlen etnikai folyamatok képezték. Feltárássra kerültek az ok-okozati tényezők mellett a történelmi sajátosságokon alapuló átfogó folyamatok is. Összességében az a kép rajzolódott ki, hogy a hazai 1000 fő alatti települések a legtöbb tényezőt tekintve – legyen szó népességváltozást, vagy gazdasági folyamatokat leíró tényezőkről - kedvezőtlenebb helyzetben vannak társaiknál, az átlagon aluli értékekkel rendelkeznek.

Mindemellett a történelmi áttekintés során a falupolitika, falufejlesztés és ezekről kialakult vitákban számos ellentmondás, különbség fedezhető fel. Egyrészt köszönhető ez annak, hogy a „szocialista faluhálózat”¹ megteremtésekor a kistalvák nem kaptak helyet az „optimális településhálózati modellben”².

Azonban fellelhetőek olyan 1000 fő alatti települések is, melyek társaikkal ellentétben kedvezőbb helyzetben vannak számos vizsgálati tényező kapcsán – melyek közvetlenül és közvetetten is pozitív hatást gyakorolnak a társadalom és egyén jólétére és „jól létére” egyaránt. Ezeket a sikertényezőket vizsgáló kutatások is fellelhetőek, ha csekélyebb mértékben is (HORVÁTH 2013).

A területi tőke vizsgálata az 1000 fő alatti településeken igen időszerű kutatási irány. A területi tőke vizsgálata a magyarországi városok és kistérségek esetében már többek által is megvalósult (TÓTH 2013; JÓNA 2013; GRÜNHUT 2014; BODOR 2014; RECHNITZER 2015; CZAKÓ-DÖRY 2016). Majd 2017 második negyedévében megjelent egy a hazai településeket feltáró területi tőkevizsgálatot bemutató könyv (DOMBI et al., 2017). Azonban a legkisebb településekre összpontosító komplex területi tőke vizsgálat mindezidáig nem született. A téma jelentősége abból is adódik, hogy az említett települések a hazai településállomány több mint felét teszik ki (a 2013-as évben a 3152 darab hazai településből, 1734 darab 1000 fő alatti állandó népességszámmal rendelkezik), és az ország egyes területein tömegesen fordulnak elő. A 2013-as adatok alapján

^{1,2} BELUSZKY Pál: A kistalvokról településtudományi megközelítésben. In: SÜKÖSD Ferenc: Az aprófalvak közélete és ifjúsága. Pécs 1988. pp. 72-91., vagy In: BELUSZKY Pál: Vég kiárusítás I. (Társadalomföldrajzi tanulmányok (1959-1992)). MTA RKK, Bp. 1992. pp. 240-250

ezek a településeken az ország állandó népességének majd közel 8%-a él (767 035 fő.)

Dolgozatom elkészítésének célja, hogy feltárjam ezen települések gazdaságfejlesztési kihívásait, valamint azokat a tényezőket, melyek ezeket a településeket jellemzik. Ez a téma öröknek mondható, hiszen ezeknek a területeknek a támogatása és fejlesztése szerves részét képezi a "mindenkori" területi politikának. Jól bizonyítja a téma aktualitását az a tény is, hogy az új 2014-2020-as magyarországi vidékfejlesztési program nagy hangsúlyt helyez ezen települések alapvető szolgáltatásainak fejlesztésére is.

A kutatás időbeli lehatárolása a 2007 és 2013-as programozási időszakot öleli fel, annak is a kezdeti illetve a lezáró szakaszát (2007 és 2013-as éveket). A programozási időszak alatt végbemenő változások ok-okozati viszonyainak bizonyos mértékű feltárása is a dolgozat célkitűzéseit képezi (GHAURI-GRONHAUG 2011, BELUSZKY et al. 1984, JÓNA 2014). Azonban ez az időbeli lehatárolás nem csupán a programozási időszakkal esik egybe. A 2007-es idősor már az uniós csatlakozásunk utáni képet mutatja, mikor is a támogatások és fejlesztések, beruházások elindultak. Valamint az időben visszafelé tekintve elmondható az is, hogy még a gazdasági világválság hazánkat érintő hatásai előtti időszakot is jelenti. A 2013-as év pedig nem csupán a programozási időszak záró éve – amikor is a fejlesztések és beruházások már részben éreztetik hatásaikat, hanem a már említett gazdasági válságra adott reakciókat is megjeleníti, azok mellett a hatások mellett, melyek a településeket érték.

Dolgozatom logikai íve a kis-, apró- és törpetelepülések területi tökéjének vizsgálatától indul, melynek alapjául a hasonló témában már elvégzett kutatások (TÓTH 2013, JÓNA 2014) és a BELUSZKY-SIKOS szerzőpáros által 1982-ben publikált majd 2007-ben megismételt, Magyarország falutípusairól, Magyarország változó falvairól szóló kutatás alapozta meg. Az általuk megalkotott falutípusok legfontosabb adatainak áttekintése során (BELUSZKY-SIKOS 2011, 26pp.) kirajzolódik, hogy az általuk a VI. és VII. falutípusokba sorolt települések jelentik részben a kutatásom alapját, mivel ezen települések átlagos lélekszáma esik 1000 fő alá.

A vizsgált települések lélekszám szerinti csoportosításához a 2014-ben a KSH által is használt településkategóriák sarokszámait és elnevezéseit használtam. Így tehát a hazai 1000 fő alatti települések vizsgálata során kistelepüléseknek nevezem a 500-999 fő közötti településeket. Aprótelepülésnek tekintem 200-499 fő közöttieket, és a 199 fő alattiakat pedig egységesen törpetelepülésnek nevezem.

Kutatási hipotézisek megfogalmazása

Dolgozatomban az alábbi hipotézisek megválaszolására törekedtem.

- H1:** Feltételezésem szerint a kis-, apró- és törpetelepülések esetében a materiális dimenzió alapján figyelhető meg a települések közötti differenciálódás
- H2:** A sikeresnek mondható települések valószínűleg a fejlett turisztikai potenciáljuknak köszönhetik előnyösebb helyzetüket.
- H3:** A kis-, apró- és törpetelepülések eredményességének pontos meghatározása csupán mutatókkal feltételezésem szerint nem lehetséges, nagymértékben szükség van a puha tényezők feltárására is.
- H4:** A regionális veszteségtérkép a szükséges átalakítások után megfelelő alapot nyújthat a kis- apró- és törpetelepülések pontosabb feltárásához, valamint egységes vizsgálati módszert teremthet.
- H5:** A kis-, apró- és törpetelepülések feltételezésem szerint a területi tőkékük nagysága és jellege alapján hasonló jellegzetességekkel bírnak.

2. ANYAG ÉS MÓDSZER

A kutatás alapját képező települések 1000 fő alatti lélekszámmal rendelkeznek. A vizsgálat során igyekszem meghatározni, hogy ezek a települések milyen területi tökéket halmoztak fel, milyen jellemzőkkel bírnak. Vizsgálatom kiterjed a felhalmozódásuk jellegzetességeire, és sajátosságaira egyaránt. A kutatás a 2007 és 2013-as éveket érinti, mely az előző programozási időszak kezdő és befejező évével esik egybe. A két időpont közötti változás mértékét és irányát vizsgálva igyekszem ok-okozati összefüggések feltárására.

Az kutatás lefolytatása előtt a témában napvilágot látott vizsgálatok áttanulmányozása után arra a következtetésre jutottam, hogy a vizsgálatom fókuszát képező településeket érdemes lenne a területi töke módszerével is megvizsgálni. Így tehát a meglévő és már más területi egységeken alkalmazott módszerek és mutatórendszerek alapján igyekeztem megalkotni azt az a kombinációt, mely véleményem szerint (a lehetőségekhez mérten) figyelembe veszi a vizsgált települések jellegzetességeit, adottságait, továbbá a fellelhető hiányosságokat is kellőképpen feltárja. A hiányosságok, „veszteségek” oldaláról történő megközelítést azért tartom fontosnak, mert meglátásom szerint ahhoz, hogy egy adott területi egység, közösség hatékony fejlődésének és lehetőségei kibontakoztatásának teret adjunk, megfelelő mértékben ismernünk kell azok gátló tényezőit is. Ezek ismeretében, a hátráltató tényezők megszüntetésével vagy orvoslásával – véleményem szerint – sokkal kiegyensúlyozottabb és talán fenntarthatóbb fejlődés (nem csupán növekedés) érhető el. Mindezek érdekében a területi töke meghatározására kialakított változóstruktúrát alakítottam át a vizsgálati területnek megfelelően, valamint a már szintén meglévő regionális veszteségtérképet alakítottam át úgy, hogy a vizsgálat településekre vonatkozó releváns kérdéskörök jelenjenek meg benne.

3.1 A kutatás módszertana

A módszertan első részében az adatbázis összeállításának menetét ismertetem, majd, ezt követően a faktorok kialakításának folyamatára térek át. A faktorok alapján létrehozott klasztercsoportokat pedig ezt követően mutatom be. A veszteségtérkép átalakításával kapcsolatos észrevételeimről pedig az eredmények részben teszek említést.

A vizsgálat során MS Excell és World valamint IBM SPSS Statistics 22 programokat használtam. Az eredményeket a QGIS 2.18.2 térinformatikai program segítségével jelenítettem meg térképeken.

A dolgozatom elkészítéséhez végeztem szekunder kutatást – mások által, a témában elkészített kutatásokat és azok eredményeit implementálva-, valamint ezek eredményeinek a témára való szabását primer kutatásokkal oldottam meg. A vizsgálatok lefolytatásához településszintű adatokat használtam fel. Ezen adatok segítségével árnyaltabb képet kaphatunk a települések és térségek helyzetéről, versenyképességéről és közös vagy eltérő vonásairól.

Az adatbázis összeállítása során a TeIR (Országos Területfejlesztési és Területrendezési Információs Rendszer) interaktív elemzőjéből kigyűjtött adatsorokat használtam fel elsődlegesen, valamint a KSH (Központi Statisztikai Hivatal) által szolgáltatott adatsorok egy részét. Az adatok kiválasztásánál fontos szempont volt, hogy lehetőleg településsoros és megfelelő információtartalmú adatokkal dolgozzak. Az alapadatok kiválasztásánál figyelembe vettem továbbá azokat a területi tőkével (TÓTH 2013; JÓNA 2013b és a vizsgálat lefolytatása közben megjelent DOMBI et al. 2017) és kistelepülésekkel (HORVÁTH 2013, JÓZSA 2014) kapcsolatos kutatásokat is, melyek a legjobban segítettek a vizsgálatra alkalmas változók meghatározásában.

A vizsgálat során a 2007 és 2013 közötti programozási időszak első és utolsó évét vettem alapul. Habár a programozási időszak minden évre lehívtam az adatsorokat, a vizsgálat szempontjából csak annak kezdeti és záró évét dolgoztam fel. A két vizsgált év abból a szempontból is érdekes, hogy míg a 2007-es adatok a gazdasági világválság előtti állapot megismerésében segíthetnek, addig a 2013-as év a válság által kiváltott reakciók és hatások, következmények feltárásában jelenthetnek támaszt.

Csak azok a települések kerültek be a vizsgált csoportba, melyek állandó népességszáma mind a két évben 1000 fő alatt volt, és a létrehozott településcsoportokon belül maradtak. Az így megalkotott 1612 településből álló csoportot is 3 felé bontottam.

Bár a témában eddig elkészült hasonló vizsgálatok során fajlagos mutatók használata mellett döntöttek a kutatók, én a változók alapértékeivel történő vizsgálatot megfelelőbbnek tartottam

1. táblázat: Településcsoportok alakulása

Lélekszám kategória	Megnevezés	2007 és 2013-ban is adott csoportba tartozó települések (db)
... - 199 fő	TÖRPEFALU	318
200 - 499 fő	APRÓFALU	665
500 - 999 fő	KISFALU	629
Szumma		1612

Forrás: Térport.hu (n.a.) alapján saját szerkesztés 2017.

Így tehát a vizsgáltba bevont települések száma mindösszesen 1612. Azért zártam ki a csoportok között mozgó településeket, hogy a kialakított faktorok a hozzájuk tartozó változók értékei alapján pontosabban meghatározzák a különböző településcsoportok főbb jellegzetességeit, karakteres vonásait³. A hiányos adatok

³ Azonban egy másik kutatás alkalmával érdemes lehet megvizsgálni az előbb említett – a vizsgálatból kizárt – településeket, hogy a lélekszámban bekövetkezett változás (mely a csoportok közötti vándorlást idézte elő) milyen irányú volt és az milyen más tényezőkre gyakorolt közvetlen vagy közvetett hatást. A dolgozat terjedelmi korlátai miatt azonban erre most nem kerülhetett sor.

és korlátozott rendelkezésre állásuk problémaköre már a vizsgálat elején jól körvonalazódott. A vizsgálatba bevonni kívánt adatsorok nagy része nem elérhető (és sok esetben nem is értelmezhető) települési szinten – így közel hasonlóval igyekeztem kiváltani ezeket a változókat. A másik jelentős problémát az jelentette, hogy számos vizsgálni kívánt kérdéskör (mint például az összes zöldterület területe, vagy a védett természeti terület, kerékpárút, stb.) vagy 0 értéket tartalmazott, vagy pedig nem volt rá elérhető adat. Itt ismét felmerült egyes változók vizsgálatának szükségessége és értelme. (Ezek fő oka főként a településméretre vezethető vissza.)

A változók számát tovább ritkítottam aszerint, hogy az eddigi vizsgálatok eredményei milyen főbb irányvonalak mentén fogalmazták meg az 1000 fő alatti települések problémáit és kiugrási lehetőségeit. Az eredmények alapján alapvetően a humán-társadalmi és az idegenforgalmi-turisztikai dimenziók vizsgálatára szűkítettem a fókuszot, és a vizsgálatban maradt változókra is ezen szempontok alapján tekintek. Így a kezdetben 53 változót számláló adatbázis tisztítását követően az alábbi 19 változóval folytattam le a vizsgálatokat (2. táblázat).

A hazai és nemzetközi kutatásokban a materiális és immateriális tényezőket külön csoportba rendezték, és azokon belül is alcsoportokat hoztak létre. A vizsgálatom során és is ennek a két fő dimenzióknak megfelelően rendeztem a változóimat, azonban mivel „a humán-társadalmi és az idegenforgalmi-turisztikai szemszögből” tekintek ezekre a tényezőkre, így nem alakítottam ki alcsoportokat.

2. táblázat: A materiális és immateriális dimenziók változótartalma

Materiális	Immateriális
Lakásállomány	Település népessége
Összes belföldi jövedelem	Állandó elvándorlások száma
Közüzemi ivóvízvezeték-hálózatba bekapcsolt lakások száma	Állandó odavándorlások száma
Külföldiek által eltöltött vendégéjszakák száma a falusi szállásadásban	Élveszületések száma
Vendégéjszakák száma a falusi szállásadásban	Halálozások száma
Falusi szállásadás vendéglátóinak száma	Személygépkocsik száma az év végén
Közművelődési intézmények száma	Kulturális rendezvényeken részt vevők száma
Regisztrált munkanélküliek száma összesen	Állandó népességből a 0-17 éves korosztály
	Állandó népességből a 65-X éves férfiak száma

Forrás: DOMBI et al. 2017 kategorizálása mentén, vizsgálat alapján saját szerkesztés 2017.

3.2 Faktoranalízis

A faktorelemzés alkalmazása lehetőséget nyújt a kutatónak, hogy felfedezhesse azokat a változók között meghúzódó összefüggéseket, melyek az lapelemzésekkel nem megfigyelhetőek.

A 2. táblázatban látható változókat vizsgáltam különböző statisztikai módszerekkel, mellyel megmutatkoztak a közöttük lévő kapcsolati rendszerek és összefüggések. Az egymásra gyakorolt hatások feltárása érdekében elsőként faktoranalízist alkalmaztam. Ez a matematikai-statisztikai módszer alkalmas arra, hogy a rendelkezésre álló információt néhány fiktív változóba (faktorba) sűrítse, jelentősebb információvesztés nélkül, miközben a vizsgált jelenségre utaló belső törvényszerűségeket is feltárja (BELUSZKY et al. 1984

A kiugró értékek meghatározásában segített az SPSS (Statistic Data Editor) Boxplot vizsgálata, mely segítségével lehatárolásra kerültek azok a változók, melyek hiányosak voltak. (Ezt a vizsgálatot mind a 3 csoportra lefuttattam a két vizsgált évben, tehát 6 esetben.) Miután a változók csoportját sikerült megtisztítani ezektől az elemektől, 19 változó maradt, melyek mind a 3 településcsoport esetén a faktoranalízis alapját képezték. Ezek főbb eredményeit a 3. táblázat tartalmazza.

3. táblázat: A főkomponens elemzés alkalmazhatóságának főbb mutatószámai

Településcsoport	Év	Főkomp. száma	KMO	Sig.	Megmagyarázási %
... - 199 fő TÖRPEFALU	2007	6	,774	0,000	74,441
	2013	5	,777	0,000	66,838
200 - 499 fő APRÓFALU	2007	5	,780	0,000	71,558
	2013	5	,741	0,000	68,285
500 - 999 fő KISFALU	2007	6	,775	0,000	77,524
	2013	6	,721	0,000	72,500

Forrás: saját szerkesztés 2017.

A program a 3. táblázatban található faktorszámokat kínálta fel. A legtöbb esetben 6 faktor került kialakításra a rendelkezésre álló változók alapján, azonban három esetben 5 főkomponenssel folytattam le a vizsgálatokat. A szignifikancia minden esetben 0 értékkel rendelkezett. A varianciahányad-módszerével meghatározásra került, hogy az elemzés során az információtartalom hány százaléka maradt meg. Látható, hogy a 19 változóra leszűkített vizsgálat során a magyarázási százalék a minimálisan elvárt 60%-on felül van az összes faktorelemzés során.

3.3 Klaszteranalízis

A kapott faktorkoordináták alapján klaszteranalízist végeztem, hogy csoportosítani tudjam a vizsgálati elemeket. Elsődleges célom az volt ennek a módszernek az alkalmazásával, hogy a megfigyelési egységeket homogén csoportokba rendezzem. Tehát az egyes csoportokba tartozó elemek hasonlítsanak csoporttársaikhoz, azonban más csoportot alkotóktól eltérést mutassanak. Ennek a többváltozós módszernek a segítségével egyfajta osztályozást végeztem el. Azonban a klaszterelemzés korlátait figyelembe véve le kell szögezni, hogy a vizsgálat eredménye nem feltétlenül jelenti azt, hogy csakis ez a legjobb megoldás az 1000 fő alatti településcsoportok karakterisztikájának meghatározására, hiszen a klaszterek lehatárolása teljes mértékben a vizsgálatba vont változóktól függ. A faktorelemzés áttekintésekor már említettem a változók kapcsán felmerült problémákat – melyek itt is visszaköszönnek.

A csoportokhoz rendelhető faktorokból csak azokat vontam be a klaszterelemzésbe, melyek változótartalma mind a két évben (tehát 2007-ben és 2013-ban is) megegyezett. A törpetelepülések esetében ez 4 faktort, míg a másik két településcsoportnál 3-3 faktort jelent. A kiugró értékekkel rendelkező megfigyeléseket azonban nem zártam ki, hanem a klaszterszámot növeltem meg (a településcsoportok mindegyike esetében 5 klasztert alakítottam ki). Így a szóban forgó települések – melyeket a kiugró értékeik miatt vagy pozitív, vagy negatív példaként említek – is bemutatásra kerülnek az elemzés során, azonban a többi település csoportba rendeződését nem befolyásolják.

Az elemzés során minden esetben 5 klaszterbe soroltam a településeket. A már említett kiugró értékekkel rendelkező települések vizsgálata miatt volt szükség erre, hiszen azokat is szerettem volna kategorizálni és jellemezni. Mint ahogy az a vizsgálatban megfogalmazásra került, a kiugró értékekkel rendelkező települések csoportját nem külön klaszterként értelmezem és mutatom be, hanem mint pozitív vagy éppen negatív példákat. Így tehát a településcsoportokon belül kialakított 5 kategóriából 2-ben a kiugró értékkel szereplő települések kaptak helyet, a másik 3 pedig a többi település között fellelhető eltérések alapján kialakult csoportokat tartalmazza.

A kapott eredményeket Microsoft Excell és QGIS 2.18.2 program segítségével ábrázoltam, melyek az eredmények című fejezetben kerülnek ismertetésre.

4. EREDMÉNYEK

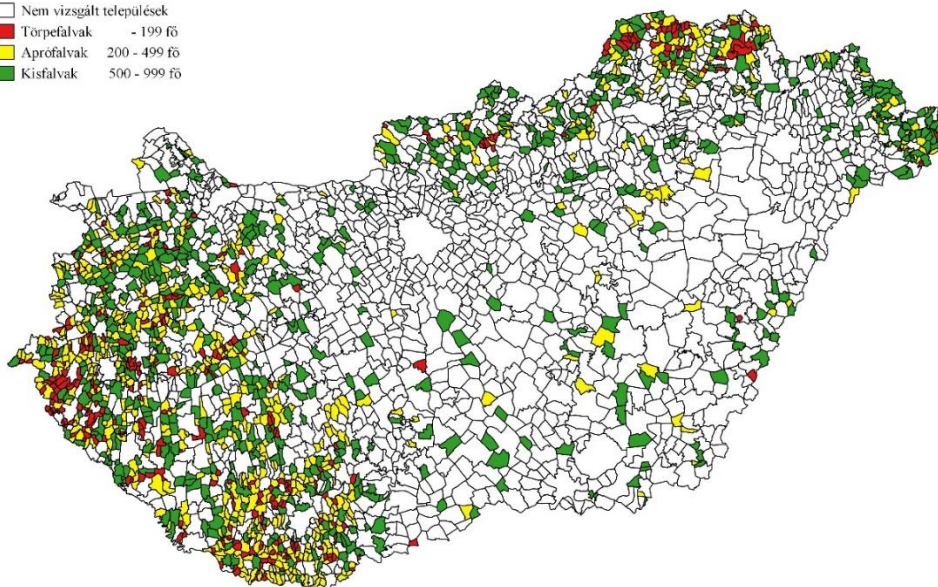
A vizsgálat alapját képező 1612 db település az alábbi kritériumoknak felel meg (1. ábra):

- a vizsgálat kezdeti és záró évében is (2007 és 2013-ban) 1000 fő alatt volt az állandó népesség száma
- 2013-ban is ugyan abban a településcsoportban voltak, mint 2007-ben – tehát nem vándoroltak.

Jelmagyarázat

Törpe-, apró- és kistelepülések 2007-2013

□	Nem vizsgált települések
■	Törpefalvak - 199 fő
■	Aprófalvak 200 - 499 fő
■	Kistelepülések 500 - 999 fő

1. ábra: A vizsgálatba vont 1612 db 1000 fő alatti település (2007 és 2013)

Forrás: saját szerkesztés 2017.

Látható, hogy az ebbe a méretkategóriába tartozó települések túlnyomó részt az ország északi és északkeleti valamint a déli területein helyezkednek el.

A vizsgált két év adatai közel azonos képet mutatnak, szembetűnő változás nem tapasztalható a települések elhelyezkedését és számát tekintve. Az 14. ábrán jól kivehető, hogy a törpefalvak elhelyezkedése is gócpont szerű. Ezek a települések jellemzően az észak-magyarországi határ mentén, valamint Dél- és Nyugat-Dunántúl területein fordulnak elő nagyobb számmal. Az Alföldön is található elszórtan apró-, kis- illetve törpefalva, azonban semmi esetre nem mondható annyira jellemzőnek, mint az ország más területein. A 14. ábrán láthatóak azok a települések, melyek mind a két évben egy azon településkategórián belül maradtak, tehát a lakosságszámuk nem nőtt vagy csökkent oly mértékben, hogy azzal már más településkategóriába estek volna.

A vizsgálat alapját képező 1612 település meghatározását követően a változók számát csökkentettem szakmai és statisztikai szempontok alapján. A vizsgálni kívánt területi tökekomponensek alapjait képező változók sokszor kevés információ tartalommal rendelkeztek, vagy teljesen hiányosak voltak. A vizsgálat kezdetén összegyűjtött 53 változót le kellett csökkenteni úgy, hogy a vizsgálat során kezelhető mennyisége mellett az információ tartalom se sérüljön jelentősen. Ennek eredményeként azt a 19 változót tartottam meg, ami az adatok tekintetében használható és releváns volt.

4.1 Faktoranalízis

A 2007 és 2013-ban is a törpetelepülések csoportjába tartozó falvak vizsgálata során 4 olyan faktor jött létre, mely mindkét évben azonos változótartalommal rendelkezett. A „társadalmi” elnevezésű faktorba kerültek az alábbi változók: regisztrált munkanélküliek száma összesen, állandó népességből a 0-17 éves korosztály és az élveszületések száma. A „turizmus” elnevezésű faktor tartalmazza a vendégéjszakák száma a falusi szállásadásban, falusi szállásadás vendéglátóinak száma és a külföldiek által eltöltött vendégéjszakák száma a falusi szállásadásban névvel ellátott változókat. A „vándorlás” névvel ellátott faktor az állandó elvándorlás és odavándorlás adatait tartalmazza. A „kulturális” faktor pedig a kulturális rendezvényeken részt vevők száma és a közművelődési intézmények száma elnevezésű változókból épül fel.

Az aprófalvak esetében a faktorok változótartalma máshogy alakult. Ebben a településkategóriában is 3 faktor mondható állandó változótartalommal bírónak. A „*Társadalmi*” csoportot az el- és odavándorlások, az élveszületések, az állandó népességből a 0-17 éves korosztály valamint a regisztrált munkanélküliek számát tartalmazza. A „*Turizmus*” elnevezésű csoport a jellemzően turizmushoz köthető változókat tartalmazza, a „Vendégéjszakák száma a falusi szállásadásban”, „Falusi szállásadás vendéglátóinak száma” és a „Külföldiek által eltöltött vendégéjszakák száma a falusi szállásadásban”. A „*Kultúra*” névvel illetett faktorban pedig a „Közművelődési intézmények száma” és a „Kulturális rendezvényeken részt vevők száma” nevű változó kapott helyet.

A harmadik vizsgálati csoportot alkotó kislefalu esetében 3 tökecsoportban mutatkozott egyezés. Bár mindhárom csoport már szerepelt az eddig bemutatott településkategóriák legalább egyikében, azonban abban a kombinációban még nem jelentek meg. Azonos változótartalommal jött létre a „*Turizmus*” faktor, mely a „Falusi szállásadás vendéglátóinak száma”, „Külföldiek által eltöltött vendégéjszakák száma a falusi szállásadásban” és a „Vendégéjszakák száma a falusi szállásadásban” elnevezésű elemeket foglalja magában. A „*Vándorlás*” elnevezésű, mely az el- és odavándorlások adatait tartalmazza, valamint a „*Turizmus*” faktor, mely a „Kulturális rendezvényeken részt vevők száma” és a „Közművelődési intézmények száma” változókat tartalmazza.

4.2 Klaszteranalízis

A faktoranalízis során megalkotott faktorkoordinátákkal mindhárom településcsoportra mind a két évben elkészítettem a klaszteranalízist. A klaszterek számát minden településcsoport és mindkét év tekintetében egységesen 5 darabban határoztam meg. Tettem mindezt azért, mert a klaszterelemzések során néhány település esetében kiugró adatokra lettem figyelmes. Ezeket a speciális eseteket a faktorsúlyoknak megfelelően külön klaszterbe sorolta az SPSS. Habár a kiugró adatok kiszűrését még a faktorelemzés előtt elvégeztem, a klaszterelemzés során mégis szembetűnő eltérések mutatkoztak. A különböző területeken kimagasló értékekkel rendelkező települések megvizsgálását követően úgy határoztam, hogy megnövelem a kezdeti klaszterszámot (mely 3 volt eredetileg) 5-re, és így a kiugró települések karakterisztikáját is pontosabban be tudom mutatni. Több esetben erre, mint pozitív példák bemutatására került sor. A kapott klaszterek elnevezését két szóval (2 taggal) oldottam meg. Az első tag egy általános elnevezés, mely a klaszter által tartalmazott összes paraméter fejlődési iránya alapján keletkeztetett. A második tag az eltérés irányát leginkább meghatározó tőketényező alapján került meghatározásra, az alapján, mely a legjobban jellemzi a klaszterbe tartozó településeket. Így jöhetett létre, például a kiugró kulturális élet, vagy az alvó környezet elnevezés is.

4.3 Aprófalvak – 200 és 499 fő közötti települések csoportjai - részlet

Az aprófalvak megnevezést a 200 és 499 fő állandó népességszámmal rendelkező települések esetében használom. A vizsgálat ezen részének alapját is azok a települések adják, melyek mind 2007-ben mind pedig 2013-ban ebbe a településcsoportba tartoztak. Ez összesen 665 db aprófalut jelent. Mint ahogy a törpetelepülések esetében is, itt is 5 klaszter mentén csoportosultak a települések. A kiugró értékekkel rendelkező települések 1-1 külön csoportot alkotnak, melyek főbb tulajdonságait a 18. táblázatban szerepeltettem.

2007-ben két klaszter rendelkezett kis településszámmal az általuk képviselt kimagasló értékek miatt. Az egyik a „*kiugró kulturális élet*” elnevezésű. Ide tartozik az alábbi 4 település: Kiskutas, Öcs, Pula és Závod. Öcs és Pula települések a Művészetek Völgye fesztivál helyszínei közé tartozik, illetve számos más turisztikai látványosság is ide vonzza az érdeklődőket (PULA 2017, ÖCS 2017). A Tolna megye dél-nyugati részén fekvő Závod település bár a kulturális rendezvényeken résztvevők száma alapján az átlagérték háromszorosával rendelkezik, a hozzá köthető más kulturális vagy akár turisztikai tőketényezők esetén nem emelkedik ki a többi település közül. Ebben az esetben a statisztika eredményét nem látom szakmailag feltétlenül alátámaszthatónak (ZÁVOD 2017). Kiskutas esetében szintén ez a helyzet. A település fő húzó erejét a kimagaslóan magas kulturális rendezvényeken résztvevők számának köszönheti. Az összes többi változó tekintetében azonban nem beszélhetünk az átlagtól való eltérésről.

A „*kiugró turisztikai potenciál*” nevet viselő csoport három települést tartalmaz, Lovas, Hollókő és Kapolcs. Lovas település a Balatonfüred-csopaki borvidéken fekszik. A gyönyörű természeti környezet mellett híres a világszerte ismert és unikális festékbányájáról, mely Kr. e. 30-40 ezer évvel működött (LOVAS 2017). A település a vizsgált turisztikai tökelemek mindegyike esetén az átlagtól jelentősen magasabb értékekkel rendelkezik a 2007-es év folyamán. A külföldiek által eltöltött vendégéjszakák száma a falusi szállásadásban elnevezésű tökelem esetén az átlagérték 167-szeresével rendelkezik, míg a vendégéjszakák száma a falusi szállásadásban ez az érték 32-szeres. Mindezek következményeként a falusi szállásadás vendéglátóinak száma nevű tökelem is jelentősen nagyobb az átlagnál, jelen esetben 25-szöröse. Mivel a turisztikai tökelemek mentén ilyen nagy értékekkel rendelkezik a település, megvizsgáltam a többi tökecsoport oldaláról is. Kapolcs településről már érintőlegesen szó esett, hiszen a Művészetek Völgye fesztivál egyik fő helyszíne. Mindenellett számos természeti és épített látnivalóval rendelkezik, mely a turisták. Hollókő esetében is érthető, hogy milyen adottságok mentén került ebbe a klaszterbe. Hollókő esetén a magas turisztikai potenciál mellett a kulturális élet magas aktivitás is jellemző. Azonban „turizmus” faktorba tartozó változók értékei alapján annyira kiemelkedik a másik 2 településsel együtt, hogy a az egyébként jelentős kulturális aktivitást „elnyomja”.

A 2013-as évben is két olyan klasztercsoportot sikerült lehatárolni, melyek települései valamilyen töketényezők mentén az átlagtól nagyon eltérő értékeket vettek fel. Az első ilyen csoport a „*kiugró turisztikai élet*” elnevezésű klaszter, mely 1 települést tartalmaz, Szalafőt. Szalafő, az Őrségben elhelyezkedő kis falu, mely a káprázatos természeti környezetben felül számos turistacsalogató programmal várja az odalátogatókat. A több napos gasztronómiai fergeteg mellett, turista útvonalak és tanösvények is megtalálhatóak a település kínálta programok között. Azonban a település kínálta nyugodt, vidéki élet is számos odalátogatót csábít.

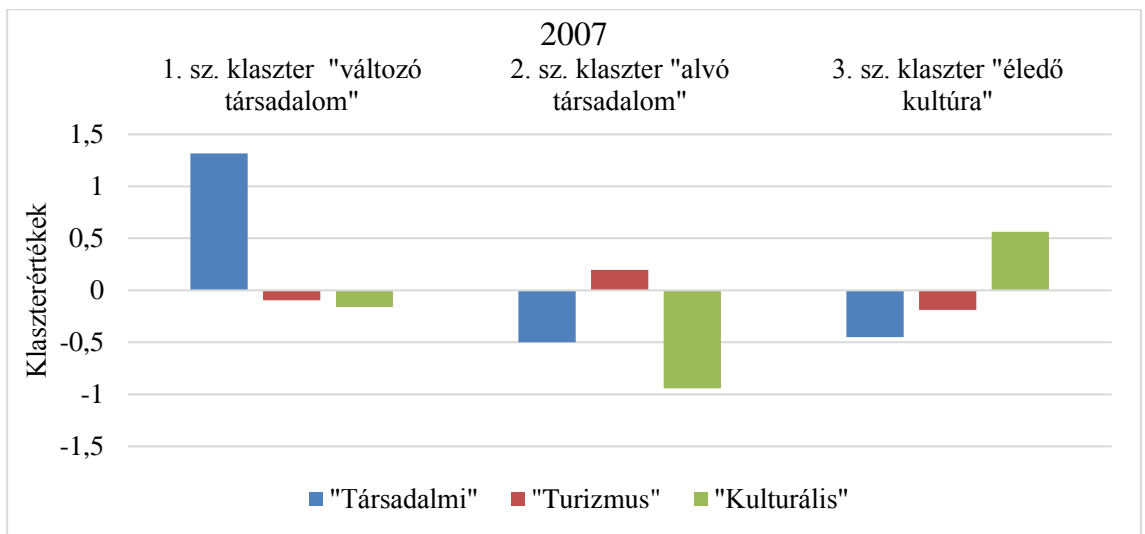
A „*kiugró turisztikai és kulturális élet*” elnevezésű településklaszterbe tartozik Velem, mely nyugati határszélen, a Kőszegi-hegység lábánál fekszik. Az Írott-kő Natúrpark része, így számos természeti és történelmi látnivaló birtokában van, melyeket remekül kamatoztat. Az állandó programok, kalandtúrák és gyalogutak által támasztott igényeknek megfelelően, a település turisztikai tökecsoportja mentén indult fejlődésnek (VELEM 2017). Bizonyítja ezt a falusi szálláshelyek vendégéjszakáinak számában illetve a falusi szálláshelyek vendéglátóinak számában megnyilvánuló kiugró érték (az átlag értékek 35-45-szöröse). Mindezek hatást gyakorolnak a kulturális életet feltérképező tökelemek mérőszámaira is. A kulturális rendezvényeken résztvevők száma az átlagérték negyvenszerese.

Az aprófalvak kiugró településeink áttekintése után áttérek a többi klaszterre. A 2007-ben lehatárolt klaszterek bemutatása tényleg áttérek a 2013-ban megalapozott településcsoportokra (2. és 3. ábra). Az eredmények bemutatását követően a két év között húzódó hasonlóságokat és különbségeket mutatom be.

A 2007-es év adatai alapján az alábbi 3 település-klaszter került lehatárolásra az aprótelepülések csoportjában.

Az 1. számú „*változó társadalom*” elnevezésű klaszterbe 172 település tartozik. Közös jellemvonásuk, hogy a vándorlás tekintetében az aprófalvak átlagánál magasabb értékeket vesznek fel – mind az el- és odavándorlás esetén. A regisztrált munkanélküliek száma is több mint másfélszer magasabb az aprófalvak átlagértékénél. A településeken élő cigány népesség arányát tekintve azonban közel háromszor magasabb értékeket vesznek fel. Mindezek részben alátámasztják BABUSIK (2007) eredményeit is, miszerint „a magyarországi cigányság jelentős hányada nemcsak szegény, de egyúttal olyan régiókban, illetve olyan településeken él, melyek konzerválják a szegénységet, illetve meggátolják a kiemelkedést. A magyarországi cigányság tehát alapvetően falusi, mezőgazdasági régiókban, illetve olyan területeken él, ahol a szocialista nagyipar összeomlása után megjelenő magas arányú munkanélküliséget nem váltotta ki a későbbi ipari-szolgáltatási vagy mezőgazdasági fejlődés... a cigányok által magasabb arányban lakott aprófalvak zöme „önhibáján kívül hátrányos helyzetű” település, tehát olyan, ahol a helyi szociális ellátórendszer működtetése is komoly gondokba ütközik” (BABUSIK, 2007 7p.). Megállapítható tehát, hogy az aprófalvas szerkezet, a magas munkanélküliek aránya és a magas cigány lélekszám a strukturális hiányok és hátrányok eredményeként kapcsolódnak össze.

A 2. számú klaszter, mely az „*alvó társadalom*” elnevezést kapta 179 települést foglal magában. Főbb jellegzetessége hogy a kulturális elemeket tartalmazó faktor mentán az aprótelepülések átlagértékén aluli értékeket vesz fel. Mindez megmutatkozik a kulturális rendezvényeken résztvevők számában. Az említett változóhoz tartozó átlagérték hatodát sem éri el a 2. számú klaszter által felvett érték. A közművelődési intézmények számát tekintve pedig ez az eltérés valamelyest kisebb, egyharmada az aprótelepülések átlagértékének. A társadalmi és vándorlási értékeket megvizsgálva elmondható, hogy a klaszterátlag az állandó el- és odavándorlások esetében az aprótelepülések átlagértékénél kisebb, tehát nem tapasztalható nagy mozgás vagy fluktuáció a klasztert alkotó települések társadalmában. Az állandó népességből a 65 év feletti aránya kis mértékben átlag feletti, míg az elveszületések száma kis mértékben az átlag alatti értékeket vesz fel. Azonban a halálozások száma is kisebb, mint az aprótelepülések átlaga. A turizmust leíró faktor esetében azonban tapasztalható egyfajta csekély aktivitás.

2. ábra: Az aprótelepülések területi tökecsoportok szerinti jellemzői (2007 időszak értékei alapján)

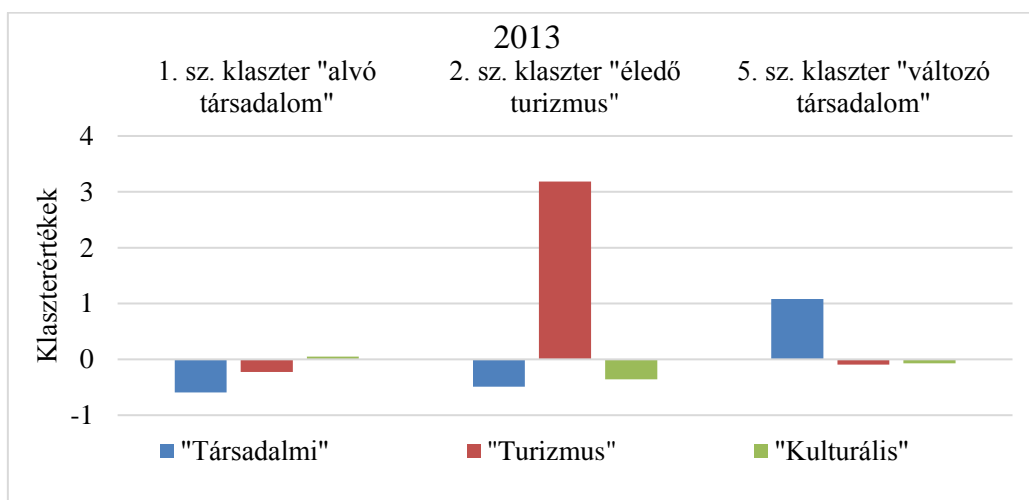
Forrás: saját szerkesztés 2017.

Ez egyedül a vendégéjszakák száma a falusi szállásadásban nevet viselő változóhoz tartozó átlagértéknek köszönhető – ami az aprótelepülések átlagértékének 1,5szöröse -, mivel sem a külföldiek által eltöltött vendégéjszakák száma a falusi szállásadásban nevé, sem pedig a falusi szállásadás vendéglátóinak száma nevet viselő változó nem vesz fel az átlagtól lényegesen eltérő értékeket.

A 3. számú klaszter jellegzetessége, hogy a „társadalmi” faktorba tartozó változók, az aprófalvak átlagánál alacsonyabb értékeket vesznek fel. Az el- és odavándorlások tekintetében nem tapasztalható akkora mozgás, mit az aprótelepüléseken átlagosan, valamint a regisztrált munkanélküliek aránya is alatta van a nagy átlagnak. Így véleményem szerint bár a helyi társadalomra nem jellemző a megújulás, a kedvezőbb munkanélküliségi adatok mégis bizakodásra adhatnak okot ezen klaszter települései esetében. Bár az élveszülestések aránya is kis mértékben ugyan, de elmarad az átlagtól csakúgy, mint a 0-17 éves korosztály értékei. A kisebbségi összetételen belül a cigány népesség arányát megvizsgálva, szintén átlag alatti értékekkel rendelkeznek a klaszter települései. Míg az aprófalvak átlagértéke 5,8 %, addig a 3. klaszter településeinek átlaga 3,3%. Mindemellett ez a klaszter a legnépesebb az összes közül, mivel 307 darab települést foglal magában, mely közel megegyezik a vizsgálatba vont aprótelepülések felével. A „turizmus” faktor változóinak értékei kissé elmaradnak az átlagértékektől, azonban ez a különbség egyik esetében sem jelentős. A kulturális faktor mentén azonban jelentősebb az átlagértékek közötti eltérés. Mindkét ide tartozó változó esetében ¼-es növekedés figyelhető meg. Ezek alapján az „éledő kultúra” elnevezést adtam ennek a klaszternek. Véleményem szerint a valódi aktivitás mellett a szorgos adminisztráció is hozzásegítette ezeket a településeket ahhoz, hogy ilyen értékekkel bírjanak, s ezáltal ebbe a kategóriába kerülhessenek.

A 2013-as vizsgálati évben lehatárolásra került a kiugró értékeket tartalmazó két klaszteren felül három másik településcsoport. Ezek főbb jellemzőit a 3. ábra tartalmazza.

Az 1. számú klaszter az előbbieken elemzett 2007-es évi 3. számú klaszter vonásait hordozza magán, azzal a különbséggel, hogy a kulturális dimenzió nem mondható hangsúlyosnak, inkább csupán átlagosnak. Így tehát erről a klaszterről is elmondható, hogy az el- és odavándorlások tekintetében nem tapasztalható akkora mozgás, mit az aprótelepüléseken átlagosan, valamint a regisztrált munkanélküliek aránya is alatta van a nagy átlagnak. Bár az élveszületések aránya is kis mértékben ugyan, de elmarad az átlagtól csakúgy, mint a 0-17 éves korosztály értékei. A kisebbségi összetételen belül a cigány népesség arányát megvizsgálva, szintén átlag alatti értékekkel rendelkeznek a klaszter települései. Míg az aprófalvak átlagértéke 5,8 %, addig az 1. klaszter településeinek átlaga 3,5%. Mindemellett ez a klaszter a legnépesebb az összes közül, mivel 403 darab települést foglal magában, mely meghaladja a vizsgálatba vont aprótelepülések felével. Ezek alapján „alvó társadalom” névvel láttam el ezt a klasztert. A 2007-es 3. klaszter 307 db települése közül 2013-ra 250 darab rendeződött az az évi 1. számú klaszterbe.

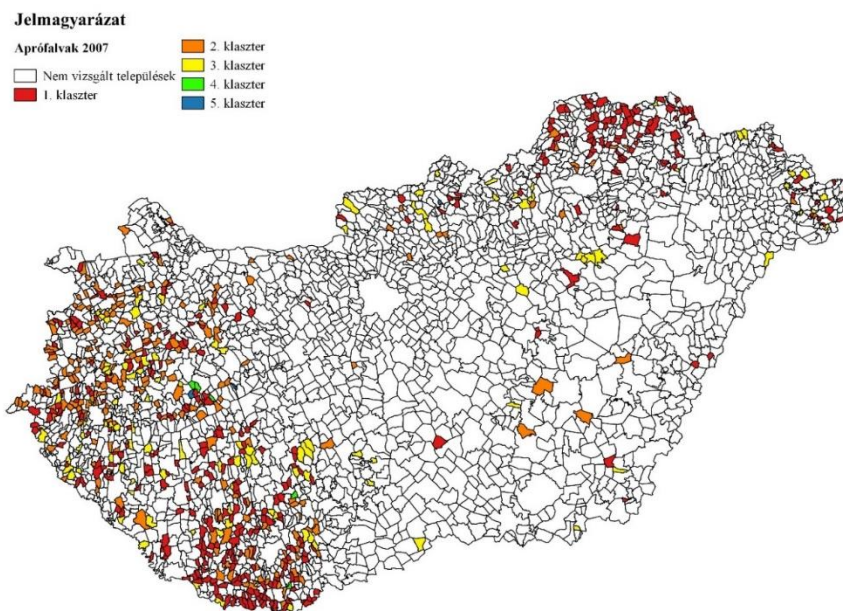
3. ábra: Az aprótelepülések területi tökecsoportok szerinti jellemzői (2013 időszak értékei alapján)

Forrás: saját szerkesztés 2017.

A 2. számú klaszter az „*éledő turizmus*” nevet viseli. Ebbe a klaszterbe 28 település kapott helyet, melyek többségükben a 2007-es év 2. és 3. klaszteréből érkeztek. A csoport jellegzetessége, hogy a turisztikai faktorba tartozó változók átlagértékei az aprótelepülések átlagértékének többszöröse, valamint hogy a cigány népesség aránya itt a legalacsonyabb, 0,8%-kal. A társadalom elnevetésű faktor változóinak átlagértékei alacsonyabbak az aprótelepülések átlagainál, így ez ebben az esetben részben pozitívumként értékelhető, hiszen a regisztrált munkanélküliek aránya és az el- és odavándorlás aránya kapott helyet ebben a faktorban. A klaszter településeinek átlagértéke a közművelődési intézmények

számát tekintve ugyan az aprótelepülések átlagértékének a felét éri el csupán, a kulturális rendezvényeken résztvevők száma esetében azonban annak közel a duplája. Így kis mértékben ugyan, de összességében átlag alatti értékeket vesznek fel ennek a klaszternek a települései a „kulturális” faktor mentén.

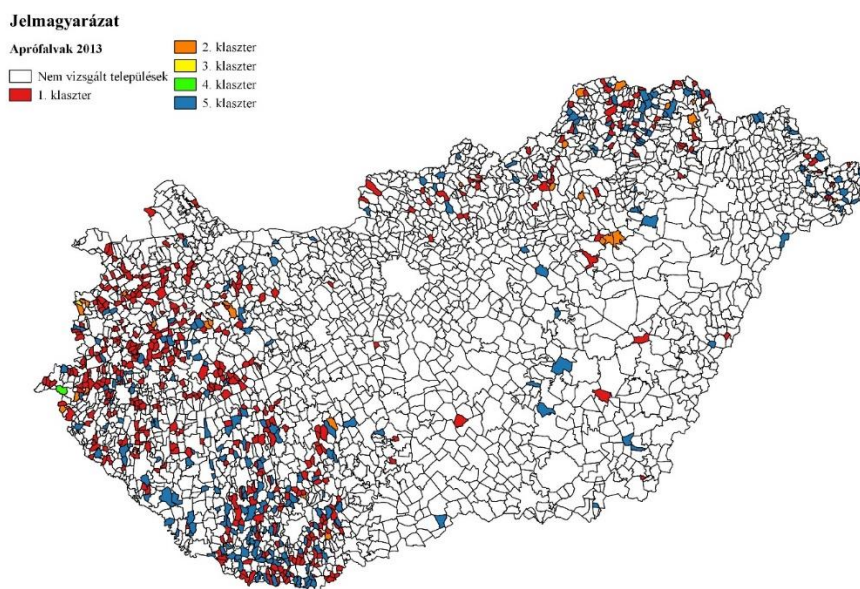
A 2013-as év utolsó klasztere az 5. számú klaszter, mely a „változó társadalom” nevet viseli. A klaszter 232 db települést tartalmaz. A 3. ábrán látható diagram alapján leszűrhető, hogy a turizmushoz és kultúrához köthető faktorok az aprófalvak átlagértékei mentén mozognak, azonban a „társadalmi” faktor mentén jelentősebb elmozdulás tapasztalható. Az ide tartozó változók átlagértékeit megvizsgálva elmondható, hogy a klaszter településeinek átlaga az alábbi változók esetében jelentős mértékben (40-60 5-kal, de sok esetben közel a duplájával) meghaladja az aprófalvak átlagértékeit: állandó elvándorlások száma, állandó odavándorlások száma, élveszületések száma, valamint a nyilvántartott álláskeresők száma összesen. A cigány népesség aránya ezeken a településeken szintén magasabb, az 5,8% helyett a 12,8%-ot eléri. A klaszterbe tartozó településeket megvizsgálva elmondható, hogy 50 település esetében a cigányság aránya 20% feletti, 31 esetben 30% feletti, 17 esetben 40% feletti, 11 esetben pedig 50% feletti. Ezek az értékek a 2011-es népszámlálás cigány népesség adatainak és a 2013-as településnépesség adatainak arányszámait alapján készültek, azonban a tendenciát véleményem szerint jól érzékeltetik. A 2013-as év 5. számú klaszterének települései a 2007-es évben többségükben az akkori 1 számú klaszteren kaptak helyet (148 db település), míg 37 darab a 2. számú klaszteren, és 47 darab pedig a 3. számú klaszteren volt megtalálható.

4. ábra: Aprófalvak klasztercsoportjai 2007

Forrás: saját szerkesztés 2017.

Az aprótelepülések térképi ábrázolását a 4. és 5. ábra szemlélteti. A 2007-es adatok alapján lehatárolt klasztereket a 4. ábra mutatja, melyről leolvasható, hogy az 1. számú klaszterbe tartozó települések 2 nagyobb gócpontban figyelhetőek meg, az egyik Észak-Magyarországon, a másik pedig Dél-Dunántúlon. Elszórtan megtalálhatóak még nagyobb számban a Nyugat-Dunántúli területeken, valamint az ország más pontjain is. A 2007-ben az 1. számú klaszterbe tartozó települések 2013-ban az alábbi klaszterekbe rendeződtek. Többségük – 148 darab – megmaradt az 1. számú klaszterben, azonban jelentős részük az 5. számú klaszterben kapott helyet. Közös jellemvonásuk továbbá - mint ahogy azt már MOLNÁR (2011) is említette-, az aprófaluk kategóriába tartozó települések érzékenyebben reagálnak a vándorlásban vagy a természetes szaporodásban bekövetkezett változásokra, mint a nagyobb lélekszámmal rendelkező települések.

5. ábra: Aprófalvak klasztercsoportjai 2013

Forrás: saját szerkesztés 2017.

4.4 Új tudományos eredmények

A szakirodalom elemzése és a saját kutatás eredményei alapján kerültek megfogalmazásra az alábbi tudományos eredmények.

1. Magyarország 1000 fő alatti településeinek vonatkozásában, elsőként és ismereteim szerint egyedül álló módon végeztem el a területi tőke vizsgálatát.

Ilyen területi szinten az általam használt módszertannal még nem történt elemzés. Meglátásom szerint figyelembe veszi a vizsgált települések jellegzetességeit, adottságait, és a fellelhető hiányosságokat is kellőképpen feltárja. Rámutat arra a tényre is – melyet már a területi

tőkével foglalkozó kutatásokban is megállapítottak –, hogy a materiális tőkeelemek mellett az immateriális és szimbolikus tőkeelemek mérése és együttes vizsgálata elengedhetetlen.

2. A területi tőkevizsgálat során kialakításra kerültek azok a tőkecsoportok, melyek a kis-, apró- és törpetelepülések esetében információtartalommal rendelkeznek.

Ennek eredményeként tőkecsoportokat határoltam le. Sikerült feltárnom azokat a változókat, melyek bár más területi szinten egyes tőkecsoportok alkotóelemeiként szerepelnek, ezen a területi egységen azonban nem nyújtanak releváns információkat. Ilyen például a településhez tartozó összes zöldterület nagysága, vagy a gyalogút és járda hossza. A lemorzsolódott változók esetében nem csupán a hiányos adatszolgáltatásból eredő statisztikai nehézségek állnak a háttérben, hanem egyes esetekben az adott változó relevanciája sem magas ezen a területi szinten. Ilyen például a már említett gyalogút és járda, vagy bicikliút hossza. Ez a példa is rámutat arra, hogy ezekre a településekre nem lehet a már eddig is használt vizsgálati módszereket megfelelő átalakítás nélkül használni.

3. Feldolgoztam a hazai 1000 fő alatti lélekszámmal rendelkező településekre vonatkozó szakirodalmakat, összekapcsolva a területi tőke és a területi versenyképesség fogalomrendszerével.

Az irodalmak szintetizálása és az előző vizsgálati eredmények áttanulmányozása során szükségesnek éreztem ezen témakörök szorosabb összekapcsolását. Véleményem szerint a téma komplexitása elengedhetetlenné teszi a települések kapcsán fellelhető szakirodalmak olyan formában történő újraértelmezését, mely a lokális adottságok kihangsúlyozására fekteti a hangsúlyt. Mivel minden település egyedi vonásokkal rendelkezik, így az egyes csoportok nem tartalmazhatják minden egyes jellemvonásukat, ezek a csoportok csupán a főbb jellegzetességek, karakterisztika mentén kerülnek kialakításra. Ahhoz azonban hogy árnyaltabb képet kaphassunk a településcsoportokról, szükséges az immateriális és szimbolikus tőketényezők egységes mérési lehetőségének megteremtése is.

4. Létrehoztam az 1000 fő alatti településekre adaptált regionális veszteségtérképet, mely rámutat mindazon összetevőkre, melyek gátló tényezőként hatnak egy település fejlődésére. Tehát ezzel a módszerrel az immateriális tőke meghatározásán túl feltárhatóak azok a gyökérproblémák, melyek gátolják vagy megakasztják egy település fejlődését úgy, hogy azok súlyosságuk szerint rangsorolásra is kerülnek. Nem csupán a veszélyeztetett és kiemelt területek listája állítható így össze, hanem azok súlyossági rangsora, kapcsolati összefüggéseket mutató hálózata is kirajzolódik. Az átalakított veszteségtérkép módszere

az 1000 fő alatti települések területi tőkéjének feltárására és egységes mérésére szolgál. A kitöltés fókuszcsoportban javasolt, melyet a helyi kulcsemberek alkotnak és egy belső szakértői tervező moderál. A funkciótartományok vagy azok egyes elemei igény szerint elhagyhatóak, illetve kibővíthetőek. Így tehát alapvetően egy egységes struktúra mentén valósulhat meg az adatgyűjtés és a tőketényezők feltárása, azonban ez a helyi adottságoknak és specialitásoknak megfelelően ki is egészíthető.

5. Rendszereztem és kialakítottam mind a 3 településméret esetében az alábbi településtípusokat. Ehhez különböző statisztikai módszereket alkalmaztam, melyeket az SPSS programsegítségével állítottam elő. Az eredmények a többváltozós matematikai és statisztikai módszerek kombinációja révén alakultak ki. Elsőként faktoranalízist, majd klaszteranalízist folytattam le a 3 településcsoportba tartozó falvak esetében. A 2007 és 2013-as időszakra az alábbi klasztercsoportokat alkottam meg, melyet a 4. táblázat tartalmaz.

Az eredmények alapján elmondható, hogy sikerült olyan klasztereket lehatárolni melyek több településcsoport esetében is értelmezhetőek – akár mind a két vizsgálati évben. Ilyen például az „alvó település”, vagy az „ébredő turizmus” elnevezésű csoport.

4. táblázat: A területi tőke alapján kialakított klasztercsoportok és elnevezésük

Klaszterek száma	TÖRPEFALVAK - 200 fő alatti települések csoportja	APRÓFALVAK - 201-500 fő közötti települések csoportja	KISFALVAK - 501-1000 fő közötti települések csoportja
2007 adatai alapján			
1	„Növekvő vándorlás”	„Változó társadalom”	„Kiugró turisztikai potenciál”
2	„Kiugró turisztikai potenciál”	„Alvó társadalom”	„Éledő turizmus”
3	„Ébredő turizmus”	„Ébredő kultúra”	„Fejlődő kultúra”
4	„Kiugró kulturális élet”	„Kiugró kulturális élet”	„Aktív vándorlás”
5	„Alvó település”	„Kiugró turisztikai potenciál”	„Alvó környezet”
2013 adatai alapján			
1	„kiugró kulturális élet”	„Alvó társadalom”	„Kiugró kulturális potenciál”
2	„Alvó település”	„Ébredő turizmus”	„Alvó környezet”
3	„Kiugró turisztikai potenciál”	„Kiugró kulturális és turisztikai élet”	„Kiugró turisztikai potenciál”
4	„Ébredő turizmus”	„Kiugró turisztikai élet”	„Változó társadalom”
5	„Társadalmi – vándorlási élenkülés”	„Változó társadalom”	„Kiszolgáló települések”

Forrás: saját szerkesztés 2017.

6. A kutatás során feltárt kiugró turisztikai potenciállal rendelkező települések esetében a vizsgált években felfedezhetőek átfedések, melyek bizonyítják egy-egy település stabil és kimagasló turisztikai potenciálját. Így ezt az eredményt is új tudományos eredményként értékelem.

5. KÖVETKEZTETÉSEK ÉS JAVASLATOK

A lokális terek fontossága részben abban rejlik, hogy a tér minden része eltérő adottságokkal és tulajdonságokkal rendelkezik – legyen szó országrészekről, megyékről, járásokról, városokról vagy falvakról, esetleg ezek bizonyos részeiről. Az ebben rejlő kihívás/probléma egyben értéket is jelenthet. Csak rá kell jönnünk, hogyan lehet a megoldásra váró sajátos problémákat lehetőséggé kovácsolni (TÓTH 2016). Véleményem szerint érdekes lehet hazánkat ebből a megközelítésből vizsgálni. Éppen ebből az okból kifolyólag dolgozatomban a kis-, apró- és törpefalvak vizsgálatával foglalkoztam, hogy feltárjam azokat a tényezőket, melyek mentén csoportosíthatóak. Ebből kifolyólag a dolgozatom logikai íve a kis-, apró- és törpetelepülések a vizsgálatától indul, melyet a hazai falukutatás eredményeivel ötvöztem. A vizsgálatok eredményei alapján megalkottam az egyes településcsoportok klasztereit, melyeket jellemeztem. A 2007-ben kapott eredményeket összevettem a 2013-as év adataival, melyek alapján következtetéseket vontam le. A következtetések során nem csupán az egyes klaszterekbe tartozó települések főbb karakterisztikájára tértem ki, hanem magával a módszerrel, eljárással kapcsolatos észrevételeimet és tapasztalataimat is megfogalmaztam. A levont következtetések és javaslatok az alábbiakban foglalhatóak össze.

- Véleményem szerint a területi töke település szintű jelenlétének és megoszlásának vizsgálatával, valamint annak felhalmozásának sajátosságaival pontosabban körvonalazhatóak azok a karakteres vonások, melyek az 1000 fő alatti településeket jellemzik. Azonban fontos kiemelni, hogy nincs két egyforma település. Így ha azokat valamilyen csoportosítással kategóriákba szeretnénk sorolni, akkor a folyamat mentén mindig csorbul valahol a valóság. Éppen ezért ha csak lehet, érdemes önmagában és összefüggéseiben egyaránt vizsgálni a településeket.
- Véleményem szerint a kisebb léptékű kategorizálás megfelelőbb hazánk települései esetén. Meglátásom szerint nagyon is szükséges a törpe és az apró települések kategóriának a vizsgálata, hiszen ezek a 200 fő alatti települések is – csakúgy, mint az 499 és 200 közöttiek más sajátosságokkal rendelkeznek.
- Az endogén fejlődés irányvonalának meghatározójaként is értelmezhető a területi töke, mivel az endogén fejlődés alapvetően egy térség belső erőforrásaira épít – melyeket részben a területi töke meghatározása tárhat fel számunkra.
- Az kutatás lefolytatása előtt a témában napvilágot látott vizsgálatok áttanulmányozása után arra a következtetésre jutottam, hogy a vizsgálatom fókuszát képező településekre az eddig alkalmazott

módszerek és technikák tárházát szükségszerű lenne bővíteni. Ezért a meglévő és már más területi egységeken alkalmazott módszerek és mutatórendszerek alapján igyekeztem megalkotni ezt az újszerű eljárást.

- Vannak olyan településcsoportok, melyeket nem lehet egyértelműen lehatárolni a térben – tehát egymástól távol, elszórtan helyezkednek el. Ez számos településcsoport klaszterei kapcsán tapasztalható. Felfedezhetőek ugyan gócpontok az egyes klasztercsoportok szerint, de nem bizonyítható egyértelműen azok elhelyezkedésének indoka. Egyes klaszter esetén (mint például az „alvó környezet”) azonban érdemesnek tartom a területi lehatárolást. Hasonló jelenség figyelhető meg az „változó társadalom” csoportba tartozó települések esetén is. A többi klaszter településeiről nem lehet egyértelműen kijelenteni, hogy a térben csoportokat hoznának létre.
- Következtetésként emelném ki, hogy véleményem szerint a mélyrehatóbb vizsgálatokhoz több dimenzió (például oktatás, munka, szociális, képzettség, ingázás, infrastruktúra, intézményi ellátottság) mentén is szükség lenne a pontosabb települési szintű adatokra, azonban a legtöbb esetben ezek vagy nem érhetőek el, vagy pedig nem mutatnak valós képet. Valamint az immateriális tőke tényezők magas szintű mérése sem megoldott ezen a területi szinten. Meglátásom szerint a legtöbb esetben a hiány oldaláról lenne könnyebb a tényezők megközelítése, amikor is azok a tipikus problémakörök kerülhetnének feltárássra, melyek a már esetleg helyben meglévő erőforrások aktivizálását valóban gátolják.
- A fentiek ismeretében szeretném hangsúlyozni, hogy véleményem szerint az ezekre a területi szintekre átalakított veszteségtérképek egységes és elterjedt alkalmazása nagymértékben elősegítené a települések jellemzőinek széleskörű feltárását. Nem csupán a materiális területi tőkekomponensek alaposabb feltárását tenné lehetővé, hanem akár az immateriális és szimbolikus tőke mértéke is meghatározhatóbbá válhatna.

A vizsgálat lefolytatását követően az eredmények alapján a dolgozat elején megfogalmazott hipotéziseket az alábbiak szerint értékelem:

H1: Feltételezésem szerint a kis-, apró- és törpetelepülések esetében a materiális dimenzió alapján figyelhető meg a települések közötti differenciálódás

Ezt a hipotézist csupán részben tekintem igazoltnak, mert bár a materiális dimenzió mentén felsorakozott változók alapján is sikerült lehatárolni településklaszterek alapját képező faktorokat (ilyen például a „turizmus” faktor), csupán a materiális dimenzió mentén nem tudtam megfigyelni a differenciálódást. Ezért ezt a hipotézist csupán részben tekintem igazoltnak.

H2: A sikeresnek mondható 1000 fő alatti települések valószínűleg a fejlett turisztikai potenciáljuknak köszönhetik előnyösebb helyzetüket.

A vizsgálat során kapott **eredményeim – véleményem szerint – részben bizonyították ezt a hipotézist.** A mindhárom településtípus sikeres települései esetében a részletesebb feltárás igazolta, hogy valós turisztikai aktivitás figyelhető meg. Az eredmények alapján látszik, hogy Magyarország egyes törpetelepülései esetében is kitörési pontot jelenthet a turizmus (mind hazai és mind nemzetközi vonatkozásban). A fejlett turizmussal rendelkező települések főként az ország határmenti területein helyezkednek el, illetve a jelentősebb turisztikai gócpontok mentén (mint például a Balaton vagy Aggtelek). A pozitív példák bizonyítják, hogy egy új ötlet - mely a piaci igények kielégítésén is alapul – vagy éppen az adottságok jó kihasználása megteremtheti egy törpetelepülés és lakóinak jelenét és jövőjét. Ugyanez a jelenség figyelhető meg az aprótelepülések és a kistelepülések esetén is. A csoportba tartozó települések esetén változások is megfigyelhetők, mely arra utal, hogy a meglévő potenciálra vagy nem fektettek kellő hangsúlyt – és ennek következtében visszacsúszott az adott település egy másik klaszterbe -, vagy pedig éppen hogy felfedezték azt és egy megfelelő módszert találtak annak kiaknázására.

H3: A kis-, apró- és törpetelepülések eredményességének pontos meghatározása csupán mutatókkal feltételezésem szerint nem lehetséges, nagymértékben szükség van a puha tényezők feltárására is.

Mint ahogy már említésre került, minden régió különböző területi tőkével rendelkezik, és ezek területenként eltérnek egymástól. Ebből következik az is, hogy ugyanaz a beruházás a tér eltérő pontjain más-más megtérüléssel bír, hiszen hatékonyabban hasznosulnak annak eszközei és lehetőségei illetve a területhez is jobban illeszkednek (OECD 2001 15–16, EC 2005 1, CAMAGNI 2008a, 36). Több gyakorlati eredmény is alátámasztja (ROTA 2010; VENERI 2011), hogy sokkal pontosabban határozhatóak meg a regionális gazdaság folyamatai, ha az immateriális tőketényezőket is bevonjuk a vizsgálatba. A területi tőke módszere hozzásegít ahhoz, hogy ezeket az elemeket együttesen, átfogóan elemezzük. Jelen dolgozat kutatását képező területi egységek esetén azonban az immateriális tőke széles körű egységes mérésére nincs egy mindenki által használt módszer, ami biztos és reális adatállományt szolgáltatna. Az okok számos tényezőre vezethetőek vissza, mint például: ezen javak meghatározása önmagukban is nehéz, nincs egységes mérőszám, a fajlagosság ezen a területi szinten nem tükrözi a valós képet, roppant idő és munkaigényes feladat, megfelelő belső és külső humán erőforrás szükséges a feltárásához. Míg más területi szinten történő vizsgálatok esetén több változót jellemez releváns tartalom, addig ez a szám a törpe- apró- és kistelepülések esetében igen korlátozott.

Mindemellett a vizsgálat kezdetekor az a feltevés is beigazolódott, hogy az immateriális tőke széles körű mérése nem egyértelmű és nem is igen megfogható az eddig használt eszközökkel, valamint nagyon kevés erre vonatkozó adat áll rendelkezésre melyek összevethetőek lennének. Ezek alapján ezt a hipotézist **bizonyítottnak tekintem.**

H4: A regionális veszteségtérkép a szükséges átalakítások után megfelelő alapot nyújthat a kis- apró- és törpetelepülések pontosabb feltárásához, valamint egységes vizsgálati módszert teremthet.

Az átalakított regionális veszteségtérkép rámutat mindazon dolgokra/vagy azok hiányára, melyek gátló tényezőként hatnak egy település/térség fejlődésére. Tehát ezzel a módszerrel az immateriális tőke meghatározásán túl feltárhatóak azok a gyökérproblémák, melyek gátolják vagy megakasztják egy település/terület egység fejlődését úgy, hogy azok súlyosságuk szerint rangsorolásra is kerülnek. Nem csupán a veszélyeztetett és kiemelt területek listája állítható így össze, hanem azok súlyossági rangsora, kapcsolati összefüggéseket mutató hálózata is kirajzolódik. A módszer gyakorlati alkalmazása után – remélhetőleg bizonyítottnak tekinthető majd, most azonban csupán **részben tekintem bizonyítottnak**, mivel bár a módszer az összegyűrt elméletek és tapasztalatok alapján működőképes, a gyakorlatban még nem tesztelt.

H5: A kis-, apró- és törpetelepülések feltételezésem szerint a területi tőkéjük nagysága és jellege alapján hasonló jellegzetességekkel bírnak.

Rendszereztem és a területi tőke alapján kialakítottam mind a 3 településméret esetében az alábbi településtípusokat. Ehhez különböző statisztikai módszereket alkalmaztam, melyeket az SPSS program segítségével állítottam elő. Az eredmények a többváltozós matematikai és statisztikai módszerek kombinációja révén alakultak ki. Elsőként faktoranalízist, majd klaszteranalízist folytattam le a 3 településcsoportba tartozó falvak esetében. A 2007 és 2013-as időszakra az alábbi klasztercsoportokat alkottam meg, melyet a 21. táblázat tartalmaz. A eredmények alapján elmondható, hogy sikerült olyan klasztereket lehatárolni melyek több településcsoport esetében is értelmezhetőek – akár mind a két vizsgálati évben. Ilyen például az alvó környezet, vagy az ébredő gazdaság elnevezésű csoport. Így ezt a hipotézist **bizonyítottnak tekintem.**

6. A TÉMÁHOZ KAPCSOLÓDÓ PUBLIKÁCIÓK JEGYZÉKE

Tudományos folyóiratcikk

Nemzetközi szakfolyóiratban:

1. **Oláh I.:** THE SIGNIFICANCE OF ANIMATION IN THE TOURISM OF HUNGARY, VESTNIK APK STAVROPOLYA / AGRICULTURAL BULLETIN OF STAVROPOL REGION 22:(1) pp. 65-67. (2016)
2. Nagy H, Tóth T, **Oláh I.:** The role of local markets in the sustainable economic development of Hungarian rural areas, VISEGRAD JOURNAL ON BIOECONOMY AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT 1:(1) pp. 27-31. (2012)
3. **Oláh I,** Nagy A, Ökrös I: The role of local communities in the local economic development, ANNALS OF THE POLISH ASSOCIATION OF AGRICULTURAL AND AGRIBUSINESS ECONOMISTS 14:(6) pp. 196-199. (2012)

Hazai kiadású szakfolyóiratban idegen nyelven:

4. **Oláh I.:** COMMUNITY PLANNING - BEST PRACTICE IN HUNGARY *ACTA REGIONIS RURUM SPECIAL ISSUE No. 1.:* pp. 82-86. (2014)
Multifunctionality and regional development. Challenges and potentials of the agrobusiness sector in the development of Visegrad rural areas.
5. Ritter K, **Oláh I,** Péter B.:The role of agricultural employment in local rural development strategies, REVIEW ON AGRICULTURE AND RURAL DEVELOPMENT 2:(1) pp. 373-379. (2013)ú
6. **Oláh I,** Nagy H, Ökrös I.: Community planning as a solution for the challenges of the spatial development, REVIEW ON AGRICULTURE AND RURAL DEVELOPMENT 2012:(1) pp. 284-289. (2012)
7. Viktor K., **Oláh I.:** Civil szerveződések Tiszaladányon, ACTA REGIONIS RURUM 6: pp. 92-101. (2012)

Könyvrészlet

Idegen nyelvű:

8. **Oláh I,** Tóth T.: Characteristic Of Townships In Hungary In: Takácsné György Katalin (szerk.) Innovációs kihívások és lehetőségek 2014-2020 között: XV. Nemzetközi Tudományos Napok. 1704 p. Konferencia helye, ideje: Gyöngyös, Magyarország, 2016.03.30-2016.03.31. Gyöngyös: Károly Róbert Főiskola, 2016. pp. 1231-1236. (ISBN:978-963-9941-92-2)
9. **Oláh I.:** THE SIGNIFICANCE OF ANIMATION IN THE TOURISM OF HUNGARY, In: Vladimir Trukhachev (szerk.)Sustainable development of tourism market: international practices and Russian experience. 132 p. Stavropol: Stavropol State Agrarian University, 2016. pp. 83-87. (ISBN:978-5-9907780-7-8)
10. **Oláh I.:**Territorial capital test for the small-, tiny- and very small villages in Hungary, In: Witold Jedynek, Jaroslaw Kinal (szerk.) Society - Modernity - Change: Selected issues from Central Europe. 195 p. Kraków: University of Rzeszów, 2016. pp. 128-136. (ISBN:978-83-64804-52-6)
11. **Oláh I.,** Topa Z.: General characteristics of the households of developing countries - Through the example of Sierra Leone and Namibia, In: Neszmélyi György Iván (szerk.) Socio-Economic and Regional Processes in the Developing Countries. 200 p. Gödöllő: Szent István Egyetem, Egyetemi Kiadó, 2014. pp. 117-128. (ISBN:978-963-269-461-0)
12. Némedi-Kollár K., **Oláh I.,** Kis M.: THE ROLE OF AGRICULTURE IN THE SPATIAL PROCESSES OF THE HUNGARIAN RURAL AREAS In: Peter Bielik (szerk.) Sustainable Development and Agribusiness. (Visegrad University Association) Warsaw: Wies Jutra, 2013. pp. 158-161. (ISBN:978-83-934173-1-5)

Magyar nyelvű:

13. **Oláh I.:**A képzés szakmai tartalma, In: Szügyi György, Ritter Krisztián, Bakos Izabella Mária, Gerencsér Ilona (szerk.) Kézikönyv a képzési rendszer megvalósítása az önkormányzatok gazdaságfejlesztési feladatainak támogatására. 567 p. Gödöllő: Szent István Egyetemi Kiadó, 2016. pp. 100-101.
14. **Oláh I.:** A szakmai alapozó modulok során megszerezhető ismeretek általános jellemzői In: Szügyi György, Ritter Krisztián, Bakos Izabella Mária, Gerencsér Ilona (szerk.) Kézikönyv a képzési rendszer megvalósítása az önkormányzatok gazdaságfejlesztési feladatainak támogatására. 567 p. Gödöllő: Szent István Egyetemi Kiadó, 2016. pp. 101-102. (ISBN:978-963-269-567-9)
15. **Oláh I.:** A térségi gazdaságfejlesztés, szervezési vezetési kérdései In: Szügyi György, Ritter Krisztián, Bakos Izabella Mária, Gerencsér Ilona (szerk.) Kézikönyv a képzési rendszer megvalósítása az önkormányzatok gazdaságfejlesztési feladatainak támogatására. 567 p. Gödöllő: Szent István Egyetemi Kiadó, 2016. pp. 350-379.(ISBN:978-963-269-567-9)
16. Romány P., **Oláh I.**, Kiss M.:Vidék, vidékpolitika Magyarországon In: Tiner T, Tóth T (szerk.) A falutopológiától a marketingföldrajzig: tanulmányok Sikos T. Tamás tiszteletére. 247 p. Gödöllő: Szent István Egyetem Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar Regionális Gazdaságtani és Vidékfejlesztési Intézet, 2013. pp. 143-148. (ISBN:978-963-269-364-4)
17. Toth T, **Oláh I.:** A közösségi tervezés elméleti és gyakorlati alapjai In: Farkas Attila, Kollár Csaba, Laurinyecz Ágnes (szerk.) A filozófia párbeszéde a tudományokkal: A 70 éves Tóth Tamás professzor köszöntése. 447 p. Budapest: Protokollár Tanácsadó Iroda, 2012. pp. 358-370. (ISBN:978-963-7044-61-8)

Tudományos konferencia előadás kiadványban megjelentetve

Idegen nyelvű:

18. **Oláh I.,** Áldorfai Gy.: Territorial capital test for the small-, hamlet- and pigmy villages in Hungary In: Andrea Csata, Bíborka Eszter Bíró, Gergely Fejér-Király , Ottilia György, János Kassay, Benedek Nagy, Levente-József Tánczos (szerk.) Challenges in the Carpathian Basin. Integration and modernization opportunities on the edges of Europe: 13th Annual International Conference on Economics and Business. 1102 p. Konferencia helye, ideje: Csíkszereda, Románia, 2016.10.20-2016.10.22. Kolozsvár: Editura Risoprint, 2016. pp. 720-737. (ISBN:978-973-53-1855-0)
19. Varga-Nagy A., **Oláh I.:** The impacts of tourism development of rural economy in Hungary In: Andrea Csata, Bíborka Eszter Bíró, Gergely Fejér-Király , Ottilia György, János Kassay, Benedek Nagy, Levente-József Tánczos (szerk.) Challenges in the Carpathian Basin. Integration and modernization opportunities on the edges of Europe: 13th Annual International Conference on Economics and Business. 1102 p. Konferencia helye, ideje: Csíkszereda, Románia, 2016.10.20-2016.10.22. Kolozsvár: Editura Risoprint, 2016. pp. 1010-1028. (ISBN:978-973-53-1855-0)
20. **Oláh I.,** Topa Z.: THE ROLE OF LOCAL CURRENCIES IN THE ECONOMIC DEVELOPMENT OF RURAL AREAS = A HELYI PÉNZ SZEREPE A VIDÉKI TERÜLETEK GAZDASÁGI FEJLŐDÉSÉBEN In: Takácsné György Katalin (szerk.) Az átalakuló, alkalmazkodó mezőgazdaság és vidék: tanulmányok: XIV. Nemzetközi Tudományos Napok: Gyöngyös, 2014. március 27-28.. 1657 p. Konferencia helye, ideje: Gyöngyös, Magyarország, 2014.03.27-2014.03.28. Gyöngyös: Károly Róbert Főiskola, 2014. pp. 1181-1188. (ISBN:978-963-9941-76-2)
21. **Oláh I.,** Péli L., Kis M.: EXAMINATION OF THE CROSS-BORDER COOPERATION PROGRAMMES BY HUNGARIAN-ROMANIAN BORDER In: E I Kostyukova, MODERN PROBLEMS OF NATIONAL ECONOMIC DEVELOPMENT: VII INTERNATIONAL SCIENTIFIC-PRACTICAL CONFERENCE. Konferencia helye, ideje: Sztavropol, Oroszország, 2014.03.13-2014.03.14. Sztavropol: Stavropol State Agrarian University, 2014. pp. 6-10. (ISBN:978-5-9596-1007-4)

22. Zs. Kassai, T. Farkas, **I. Oláh.**: Building Social Capital through Local Rural Development Partnerships in Hungary In: Barbora Babjaková, Anna Bandlerová, David L. Brown, Andrzej Kaleta, Laszlo J. Kulcsar, Joachim Singelmann (szerk.) Social & Economic Transformations Affecting Rural People and Communities in Central & Eastern Europe Since 1990: Proceedings of Research Conference. 106 p. Konferencia helye, ideje: Nyitra, Szlovákia, 2013.09.02-2013.09.03. Nitra: Slovak University of Agriculture, 2014. pp. 30-39. (ISBN:978 80-552-1259-3)
23. **Oláh I.**, Ritter K, Tóth T.: The role of local communities in the disadvantaged rural areas In: Szendrő Katalin, Soós Mihály (szerk.) Proceedings of the 4th International Conference of Economic Sciences. 595 p. Konferencia helye, ideje: Kaposvár, Magyarország, 2013.05.09-2013.05.10. Kaposvár: Kaposvár University, 2013. pp. 547-553. (ISBN:978-963-9821-62-0)
24. **Oláh I.**: Community planning in practice, In: Káposzta J (szerk.) Multifunctionality and Regional Development. 503 p. Konferencia helye, ideje: Gödöllő, Magyarország, 2013.10.03-2013.10.05. Gödöllő: Szent István University, 2013. pp. 318-322. (ISBN:978-963-269-376-7)

Magyar nyelvű:

25. **Oláh I.**, Urbáné Malomsoki M.: A kis- és aprófalvas térségek népességének változása hazánkban In: Takácsné György Katalin (szerk.) Innovációs kihívások és lehetőségek 2014-2020 között: XV. Nemzetközi Tudományos Napok. 1704 p. Konferencia helye, ideje: Gyöngyös, Magyarország, 2016.03.30-2016.03.31. Gyöngyös: Károly Róbert Főiskola, 2016. pp. 1237-1243. (ISBN:978-963-9941-92-2)
26. **Oláh I.**, Tóth T.: APRÓ- TÖRPE- ÉS KIS FALVAK SIKERESSÉGI VIZSGÁLATA MAGYARORSZÁGON - részeredmények egy aktuális kutatásból In: Csata Andrea, Fejér-Király Gergely, György Ottilia, Kassay János, Nagy Benedek, Tánczos Levente-József (szerk.) 11th Annual International Conference on Economics and Business: Challenges in the Carpathian Basin : Global Challenges, Local Answers. 1109 p. Konferencia helye, ideje: Csíkszereda, Románia, 2014.05.16-2014.05.17. Csíkszereda: Sapientia Hungarian University of Transylvania, 2014. pp. 689-703. (ISBN:978-973-53-1287-9)
27. **Oláh I.**, Tóth T.: A HUNGARIKUMOK SZEREPE A HELYI GAZDASÁGFEJLESZTÉSBEN = THE ROLE OF HUNGARICUM BRAND IN LOCAL ECONOMIC DEVELOPMENT In: Takácsné György Katalin (szerk.) Az átalakuló, alkalmazkodó mezőgazdaság és vidék: tanulmányok: XIV. Nemzetközi Tudományos Napok: Gyöngyös, 2014. március 27-28.. 1657 p. Konferencia helye, ideje: Gyöngyös, Magyarország, 2014.03.27-2014.03.28. Gyöngyös: Károly Róbert Főiskola, 2014. pp. 1188-1196. (ISBN:978-963-9941-76-2)